

O R D E D E R V E R D R A A G Z A M E N

f 2.25

Gevestigd te 's Gravenhage

Kon. goedgekeurd 22. 2 1958

ODV-GROEP HILVERSUM

Secretariaat Heuvellaan 11, Hilversum. Tel. 02150-10481

x in de kantlijn betekent de vraag
 - " " " " " het antwoord

Hilversum, 5 februari 1973.

Goeden avond, vrienden,

U weet allemaal, dat wij niet alwetend of onfeilbaar zijn. Als U het niet weet, merkt U het nog wel. Het onderwerp is in het verleden door Uzelf uitgekozen - dat weet U waarschijnlijk ook - en de titel is:

RASSENHAAT

En nu moet ik beginnen met een verklaring, die wat ontsteltenis zal wekken: échte rassenhaat bestaat niet!

Dat is wel het meest gekke van het hele onderwerp: we praten dus over iets, dat niet reëel bestaat, en dat toch regelmatig tot uitting komt. En nu zal ik U proberen uit te leggen, waarom er geen echte rassenhaat is, aan de hand van een paar voorbeelden. En ik zal U ook proberen duidelijk te maken, waar rassenhaat ontstaat, en hoe.

Wanneer wij eens kijken naar Nederland, kunnen we zeggen, dat het een land is, dat nogal tolerant is. Dat komt, omdat Nederland minderheden opneemt. Zo zegt men b.v.: Nederland is altijd goed geweest voor de Joden. Dat is wel waar. Maar laten we één ding niet vergeten. Toen de Joden hier kwamen en hier waren, werden ze tóch afgezonderd. Ze zaten in een ghetto. Toen de Portugeze Joden uitgeweken zijn, mochten ze zich vestigen in Amsterdam, maar alleen in bepaalde straten en onder zeer stringente voorwaarden. Later is dat verwaterd. Een Jood was niet meer een vreemd wezen, het was een Nederlander met een bepaalde confessie. Maar de Joden gedroegen zich in die tijd als minderen en er was wat aan te verdienen. En die twee factoren hebben de tolerantie veroorzaakt.

En datzelfde zien we, wanneer we te maken krijgen met gast-arbeiders b.v. Daar zijn dus Turken bij, Marokkanen en wat heb je nog meer hier: Spanjaarden en Italianen, ofschoon dat al wat gemakkelijker aanvaard wordt naar ik aanneem. Maar die mensen zijn dus vreemd. Zolang ze hier komen en ze gedragen zich onderdanig, ze proberen niet op de voorgrond te treden, zichzelf en hun gewoonten te laten gelden, dan is het best. Op het ogenblik, dat ze een groot genoeg aantal krijgen om zich te laten gelden, worden ze gehaat.

Er is hier sprake van een haat, die níét tegen het rás-is gericht. Ze is gericht tegen de vreemdeling, die op welke wijze dan ook, de éigen belangen aantast of dreigt, met zijn éigen gebruiken de gewende orde en gang van zaken te verstoren. En daar is nogal gebruik van gemaakt.

Elk ras voor zichzelf heeft een zekere waan van superioriteit. En dat is niet alleen voor elk ras te zeggen, het is zelfs te zeggen voor elke groep. Er is een tijd geweest, dat mensen uit het zuiden van Nederland in Noord-Nederland niet bepaald prettig werden ontvangen. Ze waren minderwaardig en dat moesten ze begrijpen.

Wilden ze dat niet begrijpen en werden ze gesnapt, dat ze toch uit het Zuiden kwamen, dan werden ze ongeveer behandeld als de gevluchte negers in het ook zo tolerante Noorden van de Verenigde Staten. Want daar zien we een soortgelijk verschijnsel.

De negers zijn als slaven naar het Zuiden gebracht en ze zijn daar geïntegreerd maar: als minderwaardig, als een soort vee. Ze zijn bezit. Dat wil niet zeggen, dat, uit Uncle Tom's Cabin, hoe heet hij ook weer: Simon Legree, de wrede slavenhandelaar, een werkelijk voorbeeld is van de wijze, waarop die slaven in het Zuiden werden behandeld. Maar ze waren eenvoudig mindere kwaliteit, ze hadden onderdanig te zijn, ze hadden alleen maar te doen, wat ze gezegd werd en als ze niet netjes waren, dan kregen ze op hun duvel, zoals een hond een pak slaag zou krijgen, wanneer hij tegen de belangen van zijn meester ingaat. Dan kwamen ze naar het Noorden. Het Noorden was voor de vrijheid. Zo lang er enkele negers in vrijheid waren, kregen ze een behoorlijke steun o.a. in Chicago, waar een soort ondergrondse lijn eindigde, werden ze heel goed ontvangen. Maar dat aantal nam toe. En toen vindt men, dat die neger zich moest realiseren, dat-ie minder waard was. In het begin namelijk, waren ze dat. Ze hadden geen opvoeding, ze konden dus alleen voor de laagste baantjes in aanmerking komen. Maar toen er meer kwamen en enkelen daarbij wat konden lezen en schrijven en zelfs gestudeerd waren, toen werd het een andere kwestie. Toen werd de neger gediscrimineerd.

Toen was er nog geen sprake - laten we dat wel begrijpen - van een werkelijke rassenhaat tussen blank en zwart en omgekeerd. Maar nu komt er een periode, waarin die negers zélf welvaart weten te bereiken. Ze gaan ook naar universiteiten toe, ze hadden een behoorlijke scholing, ze kunnen dus als concurrent op de arbeidsmarkt optreden. En wat meer is, ze zouden misschien invloed kunnen krijgen. En dát neemt men nu niet. De arme blanke zou de mindere worden van iemand, die er anders uitziet, met een andere achtergrond. Dat kan hij niet hebben.

Op dát ogenblik ontstaat de K.K.K. pas, de werkelijke Ku KluxKlan. Voor die tijd was het eerder een organisatie, die wat negers terughaalde en vooral, die het overwonnen Zuiden verdedigde tegen de niet al te fraaie praktijken van de Yanks. Maar tegen de negers gaat men zich pas richten - en tegen andersgelovigen op het ogenblik - op het ogenblik, dat die rassenhaat al een feit is.

U denkt misschien: ach, dat is overdreven, die rassenhaat heeft iets te maken met huidskleur, met de geur van iemand. Helemaal niet! Vreemd genoeg, helemaal niet. Zoals ook Chinezen b.v. in de Verenigde Staten lange tijd gediscrimineerd werden. Niet in het begin. Toen waren ze belachelijke figuren, van wie werd verwacht, dat ze de was deden en als ze toevallig iemand eens in de weg liepen, onmiddellijk zoiets van "Velly solly" probeerden te fluisteren. Maar toen de Chinezen dus geld gingen verdienen, toen de Chinezen een soort eigen macht werden, toen was het wat anders.

Er is een heel typisch voorbeeld van - als het U interesseert. U weet, dat in de tijd, dat de spoorwegen werden gebouwd, de chinese immigratie in de Vereïngde Staten erg op gang is gekomen. Nu waren de koks in die tijd heel vaak Chinezen. Maar in die spoorwegkampen had je geen koks. Nu waren er Chinezen, die gingen daar eethuisjes exploiteren. Zolang dat eethuisjes waren, was er geen bezwaar tegen. Dat was een tent en dan kon je daar wat eten. Maar de Chinezen gingen méér doen. Ze gingen handel drijven. Ze gingen dus dingen verkopen, die tot nog toe alléén door de blanken verkocht werden. Dát werd niet getolereerd. En zo komt er dan een ogenblik, - dat is in de buurt van Phoenix, Ariz. gebeurd - dat men een heel Chinezenkamp, zeg maar 200 man ongeveer met vrouwen en kinderen, die handel dreven en eethuisjes hadden, kortom, die diensten verrichtten voor de mensen, eenvoudig met zweepen heeft weggejaagd, zonder enig bezit. Dat deel van het kamp waar ze woonden is zelfs verbrand. Dat gebeurde niet, omdat ze 'n hekel hadden aan Chinezen, dat gebeurde, omdat ze 'n hekel hadden aan concurrentie. Maar, wanneer er nu wéér een Chinees in de buurt kwam, dan zeiden ze: kijk, daar heb je er weer een, die ons wat áf gaat nemen.

En zó ontstondt, inplaats van een zekere minachting voor "de andere" - iemand die anders is- een soort haat. En die haat heeft zóver doorgewerkt, dat er inderdaad nog verschillende buurten zijn, waar, ook nu nog, iemand, die van aziatische origine is, geen voet aan de grond kan krijgen. Dat is overgeleverd als een "gevoel", daar zijn verhalen bij verzonnen. Dat was nu een kwestie dus van rassenhaat, zoals die daar ontstaan is, tussen negers, tussen gekleurde mensen en blanken.

Maar vergeet U één ding niet. Dit is een polarisatieverschijnsel. Steeds grotere groepen komen tegenover elkaar te staan. Maar ik noemde U Chicago. In datzelfde Chicago waren eerst de Ieren. Dat waren de mensen voor de slachthuizen hoofdzakelijk. En die mensen werden dus geminacht. Maar ze gingen weg. Ze gingen andere baantjes nemen. Toen kwamen er nieuwe mensen. Dat waren o.a. de Polen. Toen werden die dus weer gezien als de mindere laag. Die waren nóg minder. De Scandinaaviërs waren er het eerst, dan de Ieren en dan daaronder had je de Polen. Dat was een heel stratum dus. En wanneer een Pool zich waagde bij de oorspronkelijke Amerikanen, dan werd hij gewoon weggehoond, werd hij weggepest of weggeranseld. Wanneer een Ier kwam, dan mocht hij beleefd zijn en vooral, als hij politie-agent wilde worden, dan werd hij werkelijk nog wel aanvaard, vooral als hij zich liet omkopen. Dat was gewoon de manier, waarop die opbouw bestond.

En nu denkt U: Ja, maar dat hebben wij toch niet. Wat denkt U vroeger van de houding van de Nederlanders tegenover de hannekemaaiers, de trekkende Duitsers, die in de landbouw werkten voornamelijk. Later de handelaren. U denkt misschien: ach, we hebben grote namen in Nederland, noem er maar eens een paar op. Tuschinsky b.v. Dat zijn toch mensen, die aanzien hebben. Ja, maar hoe zijn die mensen tot aanzien gekomen? Daar zijn wat geslachten overheen gegaan. En bovendien, dat aanzien was in bepaalde kringen. In andere kringen werd de man nog steeds als niet geaccepteerd afgewezen, want hij was uiteindelijk dan toch maar een van die marskramers, die een handel hadden opgezet.

Als U kijkt naar de geschiedenis van grote magazijnen, noem er eens een.

x
-
Brenninkmeijer

Brenninkmeijer b.v. dat is dus van de kledinghandel. Die zijn dus eigenlijk ook als lappenhandelaren gekomen. En er was een ander, die eigenlijk geleerd had, dat je eigenlijk ook nog wel eens hele hemden kon verkopen in plaats van linnen en die is de stichter geweest van e.. hoe heet dat rotting, de honingraat, nee de Bijenkorf. Ja. Die mensen werden gediscrimineerd, totdat zij dus zodanig met de economie verweven werden en daarin een redelijke plaats konden innemen, dat langzaam maar zeker de tegenstellingen wegvielen.

En wat zien we nu. Nu komen b.v. Surinamers naar Nederland. Die Surinamers, daar zijn er een hele hoop bij natuurlijk, waarvan je kunt zeggen: nou, dat zijn niet de besten. Maar er zijn er ook een hele hoop, die net zo veel of meer presteren dan een Nederlander. En ook wel in de betere beroepen. En wat gebeurt er nu?

Als er een enkele is, dan vindt men het prima. Men wil laten zien, hoe groot men denkt. Die man is gekleurd, maar het is een gast in ons land. Maar nu komen er teveel. Nou moet je die kleurlingen niet hebben. En bovendien, ze hebben andere gewoonten en ze zijn vies. Dat praat je mekaar aan. Want dat is een aantasting van je eigen gezag van je eigen wereld, je eigen milieu.

Nu hebben de blanken daar niet zo gek veel last van gehad natuurlijk. Ze hebben geheerst, b.v. in India. Ze hebben geheerst in een groot deel van Afrika. Maar als U daar gaat kijken, dan zult U met enige bevreemding moeten ontdekken, dat in die landen een zekere discriminatie, al is het niet zo erg opvallend, bestaat tegenover de blanken op het ogenblik. Men realiseert zich niet, hoe de blanken gehaat zijn geweest.

Men spreekt daar, nou ja, over de opstand in de Punjab, en de Wurgers en zo. Heerlijke romanstof, maar men vergeet erbij te zeggen, dat dit het verzet is geweest van een volk, dat zijn eigen gewoonten, zijn eigen gebruiken, zijn eigen waardigheid aangetast zag. En deze haat, deze aarzelende haat, bestaat in eendeel van Azië nog. Of dacht U misschien, dat de Japanners zo erg weglieden met de blanken? Zeker, ze zijn praktisch veramerikaniseerd in de uiterlijkheden van hun leven, maar dat is een kwestie van handel, van belang. Ze hebben wat dat betreft veel met de Nederlander gemeen. Neemt U mij niet kwalijk, dat is niet nadelig bedoeld, want ze hebben vele goede eigenschappen. Ze zijn ijverig, ze zijn betrouwbaar, maar goed, deze mensen spelen nu baseball. Maar ergens, ergens moeten ze toch altijd weer hun waardigheid bewijzen tegenover de blanke. En het feit, dat ze voor een groot deel blanke gewoonten hebben overgenomen, is een behoefte om zich te ontworstelen aan een minderwaardigheidsgevoel. Economisch zijn ze met de westerse wereld te sterk verweven, maar zo dadelijk - China gaat steeds verder open - verandert dat wel weer.

En dan zijn er geen mensen meer, die zich laten opereren aan de ogen om meer op blanken te lijken. Integendeel, dan zal juist weer het accent leggen op zijn gelijkheid met de Aziaat. Want ook hier is er milieuaantasting. Zolang je de mindere bent, probeer je te doen, of je de gelijke bent of de gelijke wordt, je imiteert. En dat imiteren hebben we ook gezien in Afrika. In Afrika, waar een negerhoofdman met een hoge hoed en een rok rondliep. Niet, omdat die dingen hem werkelijk stonden, want hij zag eruit als een verschrikking, en niet omdat die dingen zo bijzonder waren, want hij kon er heus wel aankomen, maar doodgewoon, omdat de blanken dergelijke kleding droegen. Hij probeerde zich ergens op het peil van de blanke te stellen.

Nu, op het ogenblik, gaat de klok de andere kant uit. Nu probeert men veel, van hetgeen men van de blanke heeft overgenomen in gebruiken en gewoonten, te veranderen, er een eigen karakter aan te geven, te laten zien, dan men behoort bij zijn eigen stam, zijn eigen natie, zijn eigen ras.

En als U het zo beziet, dan is het misschien toch wel begrijpelijk wanneer je zegt: er is geen werkelijke rassenhaat. Wanneer mensen van verschillende kleur elkaar ontmoeten op basis van gelijkwaardigheid dan kunnen ze heus best met elkaar overweg. Maar op het ogenblik, dat één van hen gaat domineren, wordt hij de vijand van de ander. Het is het verzet tegen de aantasting van je eigen waardigheid, geloof ik vooral. Men moet het met je eens zijn, men moet hetzelfde denken als jij denkt. Men moet eruitzien, zoals jij er uitziet. Men moet, kortom, je gelijke zijn, dan kun je iemand ook als gelijke aanvaarden. Zodra hij iets anders is, klopt er iets niet.

En denkt U nu niet, dat het ruimdenkende Nederland vrij is van dergelijke vooroordelen. Hoe lang is het geleden, dat een Katholiek niet kocht bij een protestantse kruidenier? Veertig jaar misschien, ja. Hoe lang is het geleden, dat iemand, die wat vrijer was, een vrouw b.v., die de euvele moed had om te fietsen, beschouwd werd als een soort gevarieerde hoer van Rome? "En vélo!" U denkt misschien: wij hebben geen vooroordelen, maar in Uw eigen maatschappij is er toch altijd die vreemde kaste-vorming. Als iemand ambtenaar is, dan vindt hij praktisch iedere niet-ambtenaar met een zekere achterdocht tegenover zich. Andere klasse. Toch zie je er precies hetzelfde uit. En het kan zover komen, dat de bureaucratie de mensen te erg wordt. En dan vragen ze niet: ben je een goed ambtenaar, ben je een slecht ambtenaar, ben je een goed mens of een slecht mens, dan vragen ze alleen maar: ben jij ambtenaar? Dan ben jij een van die beulen, een van die uitpluizers, een van die geldinners. En dan deug je niet. Vindt U het vreemd, dat ik dat zeg? Gaat U het eens in de praktijk na.

Er is op het ogenblik zelfs een heel eigenaardig verschijnsel, waarbij men van groep schijnt te wisselen. Veel automobilisten hebben een zekere haat tegen de bromfietser, de fietser en de voetganger. Totdat ze uit de auto stappen en dan worden ze automatisch automobilistenhater. (Hilariteit). Realis  er U dat. Dat zijn die eenvoudige kleine verschijnselen, die U rond U in Uw eigen maatschappij kunt zien. En als er iemand is, die zich anders kleedt dan U, dan deugt het niet. Hoe lang is het geleden, dat iedereen in Nederland van het mannelijk geslacht, die lange haren had, een mietje was of een verdorven persoon? Denkt U even na. U zult met verbazing ontdekken, hoeveel vooroordelen U zelf koestert. Hoe U z  lf, datgene wat U bent, als het juiste beschouwt en elke afwijking toch weer opzij duwt, tenzij het zich weer zover integreert in Uw maatschappij, dat U het haast niet meer ziet.

Nu zijn er echter dingen, die niet zo gemakkelijk te integreren zijn. Een daarvan is welvaart. Een ander is kennis. In Uw land kunt U zich niet voorstellen, dat grote delen van de wereld nog steeds vol analphabeten zitten, mensen, die de k  ns niet eens hebben om te leren rekenen en schrijven. U kunt zich niet realiseren, wat een groot hiaat daardoor ligt tussen Uw denken en Uw leven en die anderen. U kunt zich heel moeilijk realiseren, wat het is om te leven aan een werkelijk bestaansminimum. En dan hebben we het niet over het Nederland bestaansminimum, want dat is een z  er grote luxe voor driekwart van de wereld. U kunt zich eenvoudig niet voorstellen, hoe je gaat reageren en denken, wanneer je eigenlijk niets hebt. Wanneer je je vreugde moet zoeken gewoon in het kijken naar de mensen, die voorbijkomen. Het is ook geen wonder, dat die mensen kinderrijke gezinnen hebben; je moet toch w  t doen. Je hebt geen TV. je hebt geen radio, je hebt meestal geen goed licht, je hebt geen goede woning. Dan ben je al gelukkig, wanneer je een goede man of een goede vrouw hebt, dan heb je w  t te doen. Daar denkt U niet over na.

En dan hoort U, dat ze daar zo los van zeden zijn, dat er zoveel vrouwen zijn met kinderen van verschillende mannen. Ja goed. Maar als je niets meer hebt en je kunt niet tegen de armoe op, dan smeert je 'm. Dat is toch heel gewoon? D  ar wel. Oh, bij U niet. U bent allemaal fatsoenlijk, omdat U genoeg hebt. Maar die mensen hebben een andere huidskleur, die gedragen zich anders, die hebben een andere taal, ze stellen andere eisen aan het leven en ze doen zo vreemd primitief. Ja, dat dankt je de donder. Ze leven in een wereld, waar het zo is. En dan zegt U: ja, maar het deugt toch niet? En als U daar een paar ervaringen mee hebt, dan zegt U:   lle mensen, die er z   uitzien, deugen niet. En dan komt U tot rassenhaat.

En er is nog een andere factor, die een grote rol speelt. Of denkt U, dat het leuk is voor iemand, die grote kapitalen heeft en een grote invloed, dank zij dat kapitaal, omdat zijn voorvaderen slavenh  ler zijn geweest en hij moet nu met negers onderhandelen. Die man heeft het gevoel: ik sta niet recht in mijn schoenen. En dan kan hij zich alleen redd  n door te zeggen: maar ja, ze zijn minder waard dan ik. Op die manier ontstaat dus deze rassenhaat.

Ze komt soms voort uit oorlogen. Denk eens aan de eerste wereldoorlog. Daar streden dus mensen mee: Indiërs, Arabieren streden mee, negerregimenten streden mee, hele regimenten eh Askari's zegt U waarschijnlijk, had men daar ingeschakeld. En ja, die mensen bedreven grote wreedheden. En bedreven ze nu werkelijk zulke grote wreedheden? Heus niet. Maar ze stonden anders er tegenover. Wanneer zij overwonnen hebben, dan heeft men te gehoorzamen. En de blanken meenden, dat ze dan nog konden gaan spreken over een verdrag van Genève en weet ik wat nog meer. Ja, maar daar luisterden die mensen niet naar, want ze hadden nog nooit van Genève gehoord. En als je had gezegd: Het Verdrag van Genève, hadden ze waarschijnlijk gedacht, dat het een scheerwater was.

Als je dat zó gaat bezien, dan ga je je realiseren: die mensen zijn anders, omdat ze anders leven. Het is niet in de eerste plaats hun huidskleur, maar omdat ze anders zijn, worden ze gediscrimineerd, verzet men zich daartegen, vooral, wanneer dit anderszijn een inbreuk maakt op de eigen belangen, misschien op eigen schuldgevoelens ook.

En dán moet je je eens afvragen, of het niet erg begrijpelijk is dat deze wereld uiteen gaat vallen in mensen, die zeggen: wij hebben iets geméén. En dat is dan in de eerste plaats onze huidskleur, maar daarnaast onze nationaliteit, onze gebruiken, de manier waarop we feestvieren, de manier, waarop we rouwen misschien. Dan zeggen ze: al die anderen, die deugen niet. Wij zijn beter. Dat zullen ze niet hardop zeggen.

En zolang er nu een enkeling komt, ach, die mag rustig kijken. Die man weet niet beter en hij zal hopelijk bij ons de beschaving vinden. Dat denken ze in China precies hetzelfde als in Rusland, als in Amerika en als in Nederland. Ze willen je graag ontvangen als een enkeling, als je maar geen inbreuk maakt, als je maar aanvaardt met een zekere onderdanigheid en als het kan met enige verwondering. Als ze je iets kunnen géven, dat je dankbaar moet zijn, dan ben je welkom. Maar als je daar met een soort meerderwaardigheid naar toe gaat, wanneer je daar komt om eens even de peultjes op te scheppen, dan ben je lastig. En voor een enkeling, ach, dat kun je hebben. Een enkeling, die lastig is, dat kennen we allemaal. Er zijn tantes, die komen logeren, die ook lastig zijn. Dan trap je ze ook het huis niet uit, dan denk je: nou ja, mijn tijd zal het wel duren, ze duvelen wel weer op. Maar als die mensen zich daar komen vestigen, zich gaan néstelen als het ware in jouw terrein, dan is het een andere kwestie. Dan zijn er mensen, die zelfs "en familie" bereid zijn tot moord en doodslag, om zo'n lastige indringer kwijt te raken. Is het dan een wonder, dat volkeren net zo reageren?

En hoe sterk die achtergrond een rol speelt, dat kunnen we misschien zien in Frankrijk. Het is typisch, dat we in Frankrijk dus met een veel sterkere rassenvermenging te maken hebben dan in de meeste andere landen. Hoe komt dat? Ach, deze mensen hadden een wat normalere relatie met hun koloniën. Zeker, deze koloniën werden dus uitgebuit zoals elke kolonie - Nederland is op het ogenblik óók een kolonie, wordt ook uitgebuit, alleen weet je dat niet, want het staat niet officieel vast -. Maar goed. Deze mensen, die wisten dus: een neger is een mens, een Arabier is een mens. En die konden dat allemaal aanvaarden tót dat de geschillen er kwamen met Algerije. Vanaf dát ogenblik is een discriminatie ontstaan tegenover alle Noord-Afrikanen. Dat is heel eigenaardig, maar het is zo.

En nu zegt U: ja, maar hoe moeten we dat dan denken in Duitsland? Daar is praktisch een poging tot genocide geweest ten aanzien van de Joden. Daar wordt grote nadruk op gelegd altijd. Ook dat is heel eenvoudig te begrijpen. Kijk eens. wanneer er iets mis gaat, moet er iemand schuld hebben. En wanneer je dus iemand schuld wilt geven, dan doe je dat altijd wel zo, dat je er niet slechter op wordt, hè. Dus je kiest iemand uit. En dat zijn de Joden, de Joden, die zijn zó vaak de schuldigen geweest in Duitsland, dat dat al een hele mythos is geworden. Dat loopt al van zeg maar 1100/1200 af. De joodse handelaren, dat gaat verder tot aan de joodse bankiers, die gelijktijdig oorlogen van de duitse vorsten onderling financierden en, wanneer ze te kort hadden, weer gegijzeld werden met het hele ghetto als het ware, en anders kwam er wel een program. Hetzelfde heeft Hitler ook gedaan. Dacht U nu werkelijk, dat die mensen iets hadden tegen Joden? De meeste Duitsers zeiden: ach, ik heb ook een Jude gekend en dat was toch eigenlijk wel een goede man, maar ja, als er zoveel slechte Joden zijn, dan is het jammer, dat die ene onschuldige óók moet lijden. Want dat werd gewoon aangepreft, dat werd gewoon verteld.

Als U nagaat, hoe die programs tot stand zijn gekomen, in de oudheid, dan is dat werkelijk krankzinnig soms.

Er was een dame, een adellijke dame, Johanna von Witzenberg, die haar zin niet kreeg van een joodse geldschieter, in de buurt van Nürnberg. Deze dame vertelde daarop, wat helemaal niet waar is, dat de Joden voor hun Paasfeest weer een kindje zouden gaan slachten. Dat was gewoon een poging, om zich te wreken, ze bedoelde daar niets slechts mee. Maar toevallig verdween er een kind in die tijd. Dat was waarschijnlijk ergens verloren gelopen. Het resultaat was, dat de hele joodse gemeente bijna uitgeroeid werd. Het kind werd vijf dagen later teruggevonden. Toen zeiden ze: nou ja, dit kind is het dus niet geweest, maar dan hebben ze wel een ander kind geslacht. Want ze moesten toch tegenover zichzelf rechtvaardigen, dat ze dat hadden gedaan.

Dat is iets, dat je steeds weer ziet. En nu kun je zeggen: ja, dat is rassenhaat. Neen. Soms is het het zoeken naar een zondebok. Soms is het, een aantasting van je eigen denken voorkomen. Er zijn afrikaanse staten b.v. met verschillende stammen. Die stammen zijn in wezen in oorlog, dat weet U, daar hebben we verschillende voorbeelden van gezien. Maar wat is de praktijk? De praktijk is bij voorbeeld, dat de ene stam christelijk is en de andere mohammedaan. De praktijk is, dat de ene stam erg welvarend is geworden, erg handig is geweest, zoals in het geval van Biafra, terwijl de andere stam geen voet aan de grond kan krijgen en dus alleen nog maar middels staatsgreep denkt er bovenop te kunnen komen. Maar dan blijkt, dat de anderen het geld hebben en de contracten hebben. Nou, dan moet je die eenvoudig wegvagen. En dat doe je dan met behulp van de, overigens verachte, buitenlandse maatschappijen, die je dan concessies aanbiedt. Dat is een heel gewone methode.

Die haat dus van stam tegen stam. B.v. ook de bosnegers tegen herders, steppenegers. Conflicten, die regelmatig zijn voorgekomen. Als je je dat gaat realiseren, dan zeg je: er is geen werkelijke rassenhaat, er is een haat tegen het andere, tegen het anders-zijn. En zodra wij zelf iets zien, wat sterk afwijkt van wat wij gewend zijn, dan beginnen we onmiddellijk te sputteren. Als U wist, hoeveel goede Nederlanders, die zich elke zaterdag in de teil wassen - ja, in de teil, want in de douche cel staan de kolen - vol ontsteltenis zien naar de bandeloosheid van mensen, die als naturalisten wel eens in d'r nakie rond willen lopen, dan vraag je je af: is dat nou belachelijk of wat is dat? Maar dan kom je tot de conclusie: het is, dat die mensen anders doen, daarom zijn ze niet acceptabel en dáárom moeten we ze niet in onze buurt hebben. Begrijpt U?

En als je dan ziet, hoe die maatschappij verandert, dan gaat dat vaak betrekkelijk snel. In 1912 was een enkeltje van een vrouw al een reuze onthulling, hè, zeer prikkelend. Dat kunt U zich nu niet meer voorstellen misschien, maar dat is heus zo geweest. In 1925, nou, toen zwabberden de rokjes ook aardig boven de knie, hoor. En toen zei men: nou ja, dat zijn de vrouwtjes, die ook eens een keer los willen breken en het is toch een aardig gezicht. Weet U wel? Maar daar hebben ze ook aan moeten wennen.

En hoe ging het ook weer, toen de mini-mode pas uitkwam? Herinnert U zich dat nog? Degenen, die dáármee liepen, waren allemaal dellen! Net als die jongens met lange haren. En al die luidjes, die met die gekke vodden rondsjouwen, dat kan toch ook niet goed zijn! Weet U, zo ga je te keer, dat doe je zélf. Wanneer iemand afwijkt van wat je gewend bent, dan deugt hij ergens niet. En als hij dan je met rust laat, nou ja, dan duldt je hem misschien, maar O, wée, als hij iets doet, wat je als provocerend ervaart. Dan grijp je in!

Hoeveel mensen hebben er hoera geroepen in Nederland, toe de marine het Nationaal Monument op de Dam in Amsterdam schoonveegde? Dat zijn er heel wat geweest. Waarom? Omdat het andere gevaarlijk is. Maar dacht U nou niet, dat we dáár dan precies zitten bij datgene, waar rassenhaat uit voortkomt? En het beroerde is, een hippie kan zijn baard afscheren, zijn haar wat bijpleisteren - hij hoeft het niet eens helemaal kort te maken tegenwoordig - en een beetje een net pakje aantrekken en hij is geen hippie meer. Maar een neger kan zich moeilijk wit laten verven!

Met andere woorden: je kunt je onttrekken aan een odium, door je gedrag te veranderen, zo lang je nog behoort tot uiterlijk dezelfde groep. Maar, wanneer die mogelijkheid niet aanwezig is, wanneer je lichamelijke kentekenen hebt, die je niet kunt veranderen, dan zul je altijd bij die andere groep gerekend worden, of je erbij hoort of niet. En dat kun je ook niet altijd blijven tolereren.

Zo ontstaat rassenhaat. Rassenhaat is eigenlijk begonnen in het stenen tijdperk. Toen zeiden ze ook: kijk eens, daar is een stam: De mensen van die stam vlechten hun haar links over de schouder in plaats van het bovenop samen te rollen, zoals wij. Die deugen niet! Die moeten we uitroeien! En toen hadden ze ook een reden om dat te doen, dan stalen ze meteen de vrouwen van die andefen. En dat doet men tegenwoordig ook wel eens, maar dat is erg geciviliseerd, merkt niemand iets van. Maar vroeger moest je zo'n stam uitroeien. En zo ontstonden ook vijandschappen, inderdaad.

En wat dat betreft zouden we toch eens na moeten denken. Hadden Sem, Cham en Jafeth niet één vader? Maar ze vertegewoorden wel verschillende rassen. En de eerste geloofstwist? was dat niet de moord op Abel? Kaïn was een jager, hij geloofde in bloed en niet in reukoffers en brandoffers van groenten. Zijn God was een andere God. En toen bróerlief zich niet wilde bekeren, werd hij doodgeslagen. Nou ja, ga maar naar Ierland, zie je dat het nog steeds bestaat.

Rassenhaat, mensen, rassenhaat is een hele mooie naam voor een zó ingewoerd vooroordeel, dat de mensen niet meer denken, maar automatisch reageren op grond van uiterlijkheden. Nú kan een Indiaan een goed burger zijn van de Verenigde Staten, wanneer hij geld genoeg heeft. Anders is hij en blijft hij natuurlijk iemand, die van de armen leeft. Uiteindelijk, hij heeft alleen maar het hele Amerikaanse land prijs moeten geven, nietwaar, dus de vergoedingen dáárvóór hebben zijn voorouders al gehad.

Indianen werden gejaagd. Waarom? Niet omdat die Indianen een ander ras hadden, wat dacht U? Maar omdat ze een totaal andere opvatting van leven hadden. Omdat ze zich niet in wilden passen in de waarderingen en het geloof van de blanken. Als ze zich nu allemaal heerlijk hadden laten bekeren en ze waren eerlijk gaan ploegen, of ze hadden desnoods gejaagd voor de blanken, heel nederig, dan waren de Indianen nooit uitgeroeid. Maar ze waren trots genoeg om te denken, dat ze zélf betekenis hadden. De eerste Indianen waren heel vriendelijk tegenover de blanken, ze begonnen niet onmiddellijk met moord. Integendeel, ze probeerden overeenkomsten te sluiten. Ze probeerden gewoon samen te leven. Maar de blanke kon niet begrijpen, dat een belofte altijd heilig moest zijn. Die belofte, en als het niet paste, nou ja, dan vergat hij die belofte. En de Indiaan kon niet begrijpen, dat er een verschil is tussen een belofte, die een eerlijk mán tegenover je doet en die, die een vereniging, een staat, een belangengemeenschap tegenover je doet. En daarom moest hij uitgeroeid worden. Daarom was hij de vijand. Niet omdat hij beter was of slechter was.

En zo kunnen we doorgaan. Zo kunnen we het treurige verhaal vertellen van de mensen, die anders waren. En dan kijken we naar b.v. Hawaï. Ook een andere beschaving. Maar die beschaving heeft zich aangepast bij de blanken en zijn eigen folklore eigenlijk langzaam maar zeker, ook dank zij de bekering en het eerste gitaartje, dat in de Missie eens een keer werd meegebracht, heeft veranderd in een soort subtropisch of tropisch Volendam. En zolang het een mooie show is, mag het.

En op dezelfde manier kun je zien dus, dat in Nieuw-Zeeland b.v. geen rassenhaat is tussen de Maori en de blanke. Waarom? Omdat de blanke, die heus wel gestreden heeft tegen de Maori, daar toevallig een beetje eerlijk en moedig heeft gestreden, en ze elkaar hebben geholpen, wanneer ze in nood zaten. En daardoor is er in Nieuw-Zeeland een beschaving ontstaan, waarin je de Maori en de blanke náást elkaar vindt.

Als je je dat gaat realiseren, dan zeg je: neen, rassenhaat bestaat eigenlijk niet écht. Rassenhaat is iets, wat we onszelf aanpraten, omdat we bang zijn voor iets, dat ánders is. Omdat we onze eigen belangen, ons eigen gevoel van meerwaardigheid moeten verdedigen. We haten anderen niet om wat ze zijn, maar om wat wij zijn.

Als U daar commentaar op hebt en U wilt dat onmiddellijk geven, dat kan ik mij voorstellen, ga Uw gang.

x Is het eigenlijk niet een kwestie van macht, zo als we in een ambtelijke hiërarchie vinden? Waar een liftboy helemaal niet jaloers zal zijn op de functie van de directeur, maar de personeels-chef zal wel jaloers zijn en er zal tussen die twee een machtsverhouding ontstaan, waarbij de een beconcurrereerd wordt door de ander.

- Ja. Het is dus zo, dat we alles kunnen aanvaarden, zolang we op een veilige afstand blijven. Maar zodra het dichtbij komt en dreigt onze eigen status te usurperen, dán, dán moeten we het niét hebben. Dat is dus inderdaad een heel aardige vergelijking. En wanneer de rassenhaat tegenover de negers in de U.S.A. in bepaalde delen zo byzonder groot is, dan is dat te begrijpen, wanneer U zich realiseert, dat niet de gewelddadigheid van de negers - die wordt altijd naar voren geschoven - de werkelijke oorzaak is voor die agressie, maar het feit, dat de negers tegenwoordig éigen industrieën hebben. Daar wordt niet over gesproken, maar er zijn ook negermillionairs. Dat zij eigen universiteiten tot stand hebben weten te brengen, dat er een zwarte universiteit is, die beter is dan de meeste witten, de meeste blanke. Het feit, dat de neger emancipeert, dat hij zich bewustwordt van zijn rechten, van zijn plaats in de gemeenschap, dát is de oorzaak van de rassenhaat.

En in het begin waren het alleen de eenvoudige mensen, de "white trash" zoals men zei, die negerhaters waren. de anderen konden het wel tolereren, zolang hun belangen niet werden aangetast. Maar kijk eens, die "trash" dat was het uitschot, de armen, die hadden niets. Die leefden, zoals men zei, "on the other side of the Track" en die hadden niets om zich op te beroemen buiten dat ene: de neger is minder dan ik. Maar toen de neger betere huizen bouwde, en de negers zich vermeetten om harder te werken en méér te verdienen zelfs, toen was het toch logisch, dat de neger de grootste vijand was. Dat is het hele verhaal, dat zien we elke keer weer.

Denk nu maar aan de Ambonnezen. In het begin had men medelijden met die mensen. Hun eigen land! Op het ogenblik zijn er een hele hoop mensen die zeggen: ja, maar die Ambonnezen horen hier niet. Ze maken een hoop lawaai hier in Nederland, ze nemen maar baantjes en dan bovendien zijn ze nog brutaal en ze proberen zich te laten gelden en ze hebben nog terreur-ideën. Trap ze eruit! Maak ze af! Zolang ze beleefd en vriendelijk waren, helemaal geen bezwaar. Maar nu komen ze tot de conclusie, dat ze ook nog wat te eisen hebben van de gemeenschap, maar dát kunnen we niet tolereren. Dat is toch onze schuld niet. Het is de schuld van Indonesië. Nou ja, goed, laat ik daar niet over praten. Want wat dat betreft: als nederlands staatsmanschap stuurmanschap op het schip van staat is, dan blijken veel stuur-lui tot strandingen te hebben geleid, die uiteindelijk verheven zijn tot byzonder deel van de stuurmanskunst.

Nu, laten we het hierbij en kunt U rustig na gaan denken. Zijn er vragen over het onderwerp, is er kritiek op de behandeling van het onderwerp - dat zou ik mij ook voor kunnen stellen - dan kunt U dat na de pauze doen. Hebt U even de tijd om er over te denken. En als we met die vragen klaar, blijft er misschien nog tijd over voor andere vragen. Ik wens U een aangename pauze.

D I S C U S S I E

Zo vrienden,

Ik geloof, dat U een aangename pauze gehad hebt. Ik heb wel veel verschillende onderwerpen in de discussie gehoord behalve dan rassenhaat. We gaan kijken, wat we aan vragen en opmerkingen krijgen en dan beginnen we met de schriftelijke reeks.

x Ik heb er vijf binnen het onderwerp en drie er buiten.

- Nu, dan gaan we binnen het onderwerp beginnen, dan kunnen de dadelijk altijd nog naar buiten.

x Is het veelal niet zo, dat niet specifiek rassen gediscrimineerd worden, maar ook, met name in Amerika, arme bevolkingsgroepen dus ook blanken, die als paria's beschouwd worden?

- Daar ben ik het volkomen mee eens. De arme is altijd de paria.

x Wat is een paria?

- Een paria? Dat is iemand van de "onaanraakbaren". Paria's waren een kaste in India, of beter, iets wat buiten de kaste staat, mensen, die als onrein beschouwd werden, die voor het laagste werk bruikbaar zijn, maar die alleen door hun aanraking dus een hogere zodanig kunnen verontreinigen, dat hij vele reinigungsriten moet uitvoeren, voordat hij weer normaal verder kan gaan. Dat zijn oorspronkelijk de paria's. En sedertdien is dat dus de naam geworden voor wat men de uitgeworpenen der aarde zou kunnen noemen. Degenen, die als minderwaardig, als onbetrouwbaar etc. gerubriceerd worden, alleen maar, omdat ze dus bepaalde eigenschappen bezitten of tot een bepaalde groep behoren, i.c. de armen. In de Verenigde Staten is dat zeker zo, want als je arm bent, dan bewijst dat dus, in de eerste plaats, maatschappelijk, dat je niemand voordeel op kunt leveren en daarom ben je de aandacht niet waard. In de tweede plaats, dat God, die de Zijnen beloont, je kennelijk niet beloont, dus je moet niet veel waard zijn. En in de derde plaats, en misschien het belangrijkste, dat je geen invloed zult hebben en dat iedereen dus zijn machtslust tegenover jou volledig zal kunnen uitleven. Waarnaast men natuurlijk dergelijke mensen uit humanitaire overwegingen in leven houdt. Het is wel geen leven, maar ze leven in ieder geval. Commentaar? Geen, dan gaan we verder.

x Wat moeten we doen, zodra we allerlei vooroordelen, die op rassenhaat lijken, voelen opkomen? Hoe komen we tot inzicht en transformeren van die gevoelens?

- Wat het eerste betreft: In de spiegel kijken!

Het tweede, wel, dat is heel eenvoudig. Wanneer U een vooroordeel voelt tegenover iets of iemand, dan moet U niet proberen, tegen Uw neiging in te handelen. Er zijn mensen, die hebben een hekel aan negers en daarom zijn ze er beleefd tegen. Dat is dwaas. Je moet dus zeggen eenvoudig: ik probeer een ogenblik te vergeten, laten we eens kijken, wat hij doet, wat hij zegt. Anders gezegd: probeer een zeker rapport, een zekere communicatie tot stand te brengen en schort zo lang je oordeel op. Dan heb je je vooroordelen wel, maar je gaat steeds meer mensen van het vooroordeel uitzonderen en dan verdwijnt het langzamerhand. Dat is de beste raad, die ik U geven kan.

x Ja, maar dit doorgetrokken, het vooroordeel. Je kunt toch überhaupt niet reageren op iets of iemand, wanneer je niet een oordeel hebt over datgene, wat je reeds geleerd hebt; anders kun je niet reageren.

- Je reageert op grond van je ervaringen. Ja, dat moet je dus accepteren. Maar je moet dus niet stellen, dat je ervaringen uit het verleden bepalend zijn voor het heden. Ze kunnen dus een zeker voorbehoud betekenen, maar we moeten altijd proberen, om nieuwe ervaringen er bij op te doen. En ik meen dus, dat de mens de meeste nieuwe denkbeelden, ideeën, begrippen verwerft, wanneer hij het controversiële niet uit de weg gaat. Wanneer je daar dus kennis van neemt, wanneer je probeert, om daar, op welke wijze dan ook, mee te communiceren. En dan ga je dus beseffen, dat er andere werelden zijn - die hoef je niet als juist te aanvaarden - maar je kunt begrijpen, dat een ander

dus anders handelt, anders is of anders denkt. En op grond van deze erkenning is het dan ook mogelijk, tot een zekere waardering te komen. En als U een ander waardeert - dat is heel vreemd - dan is hij ook geneigd, U te waarderen. Dat is het bekende beeld van de hondeliefhebber. Veel mensen beminnen hun hond, omdat hun hond hen vereert. Dat is doodgewoon dus: wanneer U blijk geeft, een ander als gelijke te willen aanvaarden, dan zult U met verbazing ontdekken, dat er in die ander veel meer schuilt. Dat is zelfs met kinderen zo.

Wanneer je kinderen beschouwd al kleine, te betuttelen wezens, zoals helaas nog veel gebeurt, of als wezens die beperkt moeten worden in hun mogelijkheden en geremd, dan zult U met die kinderen nooit het contact krijgen dat U hebt, wanneer U ze gewoon neemt als vol, dus gewoon als volwassene, ook al hebben ze dan misschien een beperkte ervaring. Het vreemde is, dat als je een kind als volwassene behandelt, dat het kind veel volwassener lijkt en blijkt, dan je ooit had gedacht. En ik geloof, dat je dat ook tegenover anderen zult moeten gebruiken. Gewoon: het is anders, ik voor mij kan het zo niet zien of doen of aanvaarden, maar, er moet toch zin in zijn. Als we de zinrijkheid van het andere kunnen aanvaarden, dan is een contact met het andere mogelijk geworden. Voldoende?

x Is de oorlog in Vietnam het gevolg van vooroordelen, onderlinge concurrentie en machtsstrijd? Hoe ziet U dat?

- Ja, bedoelt U de oorlog in de laatste jaren? Dan hebt U gelijk. En als U het in de paar volgende jaren bedoelt, dan hebt U ook gelijk. Maar wanneer U dus terug wilt gaan eigenlijk naar het begin, dan is het doodgewoon een kwestie van de exploitatie. Zo moet U het zien. Een land, dat geëxploiteerd wordt, zoals Indochina indertijd door de Fransen en dan het verzet, dat opkomt bij degenen, die wel de opvoeding hebben, de kennis, om een gelijkwaardige plaats in te nemen, maar die de kans daartoe niet kregen. Dat is het begin geweest van het verzet tegen de Fransen eigenlijk. Trouwens ook ~~kan~~ het verzet dat in India en Pakistan bestond tegen de Engelsen. En vandaaruit kreeg je dus een vrijheidsoorlog. Die vrijheidsoorlog is gewonnen. Maar daar werden toch nog bepaalde belangen zekergestellt. En bij deze indeling is dus geen rekening gehouden met het feit, dat een groot gedeelte van dit volk zichzelf toch als een eenheid beschouwd. Men heeft doodgewoon gezegd: kijk eens, er is een katholieke groepering, die was dus al zeer aanvaardbaar voor de westerling, gelijk geloof en een gelijksoortig denken, bovendien rijk, dat maakt indruk, die moeten het dus wel te zeggen hebben. Die kregen dan ook Zuid-Vietnam. En een andere groep van, zeg maar inlands~~e~~ edelen, die dus ook een eigen vorm van cultuur hadden, maar die toch ook wel voor de blanken aanvaardbaar waren en ook vaak goede gastheren waren geweest, die kregen dus o.m. Cambodja. En het Noorden werd dan overgelaten aan de opstandelingen. En als U zich nu realiseert, wat er nu aan de gang is, dan ziet U dat elke groep en ook in elk land, behalve de aangestelde groepen, - dat moet U goed begrijpen: de aangestelde groepen van eens en de mutaties daarin - die betekenen dus het handhaven van de status quo: wij zijn nu aan de macht en willen aan de macht blijven. Terwijl er een andere groepering is, die zegt: wij willen een eenheid worden. En achter deze wij-willen-een-eenheid-worden groep staat dus aan de ene kant Noord-Vietnam, met een Viet-cong, die een groot gedeelte van de vroegere Viet-min omvat en aan de andere kant staan dus de heersende belangen. De meeste gewone mensen willen eigenlijk alleen maar rust en vrede, dat moeten we goed begrijpen. Maar geen enkele van deze belangengroeperingen wil rust en vrede, omdat dit betekent, dat hun eigen belangrijkheid wegsmelt. Vandaar dat Noord-Vietnam probeert, niet alleen Zuid-Vietnam, maar ook Laos en Cambodja weer samen te brengen tot één geheel. Vandaar dat Zuid-Vietnam ten koste van alles zijn eigen afzonderlijke status en nationaliteit zal proberen te verdedigen. Vandaar, dat in andere landen precies hetzelfde gebeurt tussen heersende groepen en opstandige groepen, die dus eigenlijk om het gezag van de 'staat' vechten.

En daartussen dus zeg maar de oude Viet-min, die zegt: wij zijn een éénheid geweest en we moeten weer een eenheid worden. Ik geloof dus, dat je hier niet moet spreken van een rassendiscriminatie in het geheel. Maar U begrijpt dus wel, dat de blanke soldaten, die daar zijn gaan vechten, rassendiscriminatie kenden. 't Is maar een 'gsoop!' zeiden ze en dan schoten ze weer. Dat kun je ze niet kwalijk nemen. Oorlog verruwt en op een gegeven ogenblik is de tegenpartij geen mens meer, maar alleen nog maar een soort doelwit, iets, waar je je op uit kunt leven. En dat betekent dus, dat de haat tegen de blanke ook is toegenomen. Want vergeet één ding niet: de Amerikanen hebben heus niet alleen de Vietcong aangevallen en getroffen, of alleen Noord-Vietnam aangevallen en getroffen. Ze hebben heel veel mensen onrecht aangedaan. En ze hebben daarnaast geloof ik, de oude instellingen ook in stand gehouden. Toen de Fransen er waren, was Saigon de stad met de meeste en de mooiste prostituées ter wereld. Dat mooiste is wel wat teruggelopen, maar de rest, klopt nog steeds. En dat is dus speciaal eigenlijk door de blanken gekomen. En in de laatste tijd hebben we dus in toenemende mate gezien, wat je noemt 'hongerprostitutie'. En degenen, die dat doen, voelen ergens een zeker verweer tegen wat ze doen. Maar ze zijn gedwongen om het te doen, want er zijn hele families, die leven van wat de jongere dochter opbrengt. En die mensen voelen dat als onaanvaardbaar aan. Niet het verkeer op zichzelf, dat nemen ze wel, maar het feit, dat het zó gebeurt.

En zo zijn er dus ontzettend veel mensen, die eigenlijk de directe vijanden van de blanken zijn geworden. En het wonderlijke is dan ook, dat de beste inlichtingendienst, waarover de Vietcong beschikt heeft én op het ogenblik zelfs in Saigon nóg beschikt, bestaat voor een groot gedeelte uit kinderen, die de kost moeten verdienen met een handeltje en boodschappen lopen en de prostituées. Dat was in de Franse tijd al zo en dat is nu nog zo. Alleen, het optreden van de Amerikanen heeft de haat tegen de blanken geloof ik toch wel veel groter gemaakt, omdat men veel van hetgeen de eigen soortgenoten je hebben aangedaan, wijt aan de Amerikanen, die hen daartoe de middelen hebben gegeven. En dat heeft dus inderdaad bij zeer velen, maar niet bij allen - en sterker in Zuid-Vietnam dan in Noord-Vietnam gevoerd tot een feitelijke rassenhaat. Maar deze rassenhaat is dus verwerping van een gezag, dat zonder enig respect voor degenen, die het dus in die macht probeerde te betrekken, werd uitgeoefend. Ik hoop, dat dit voldoende is. Ik ben geen Hilterman, dus het is heel moeilijk om zo'n analyse kort maar krachtig te geven, maar ik dacht wel, dat ze duidelijker was.

x Het is misschien geen discriminatie als zodanig, maar toch gebeurt het, dat andere rassen (b.v. Surinamers) door hun eigen, aparte levenspatroon en -ritme in het westerse economische bestel als arbeidskrachten minder geschikt zijn, omdat hun werktempo zo laag ligt. Hierdoor worden ze vaak gepasseerd, of aangenomen voor lagere salarissen dan hun blanke broeders, die hoge prestaties leveren. Gaarne Uw oordeel.

- Nu, ik zou in de eerste plaats de opmerking willen maken, dat het hier niet gaat om arbeidsterrein maar om arbeids'niveau'. Dat is toch wat anders, hoor. Een lager gelegen arbeidsterrein dat is: kijk eens, wie zit er in de put? Arbeidsniveau, dus prestatieniveau. Dat ligt inderdaad bij de Surinamer wat anders. Maar het blijkt dus, dat een Surinamer, die zich maatschappelijk enigszins aanvaard weet, ook het tempo van de Nederlanders langzaam kan aannemen. Hij moet het ook leren, hij moet er aan wennen. Het is juist het feit, dat men van het begin af aan van deze mensen volledige aanpassing aan het nederlands prestatie- en leefpatroon verlangt, waardoor zij er niet toe kunnen komen om zich aan te passen. Het is alsof je tegen een kind, dat nog niet eens letters heeft leren schrijven zegt: en schrijf nu eens even een opstel zo in de stijl van Oorlog en Vrede van Tolstoj.

Je eist dus ineens tevéél. Wanneer je daarentegen de Surinamer de kans laat om zijn eigen leven, dat dus veel maatschappelijker is onderling ergens dan dat van de Nederlanders, om dat te voelen en daarnaast hem toch aanvaardt als gelijke, dan blijkt over het algemeen, dat hij een zeer betrouwbare en ook een zeer prettige werkkameraad is. Ik geloof, dat je dat over het hoofd ziet, wanneer je zegt: ze kunnen zich niet aanpassen. Maar ze moeten er tijd voor hebben. En U realiseert zich waarschijnlijk onvoldoende, dat degenen, die naar Nederland trekken veelal degenen zijn, die vaak niet aan de slag kunnen komen of konden komen volgens hun begrip van verdienste en waardigheid in eigen land. Dat daarbij ook velen zijn, die hun eigen waardigheid en kunnen hebben overschat. Terwijl daarnaast - ik meen, dat dat tenminste de laatste tijd het geval is - ook zeer velen voornamelijk komen om een zekere welvaartszekerheid te vinden, die ze in eigen land niet kunnen vinden. Ik meen, dat ze als rijksgenoten het recht hebben om gelijkwaardig behandeld te worden. Wanneer men dit niet wenst, dan moet men hen tot vreemdelingen maken en dan kan men tegenover hen op een andere wijze optreden en eisen stellen. Dit echter durft men niet aan, dat is politiek niet haalbaar. Maar het menselijke, het geduld hebben, durft men meestal ook niet aan, want dat noemt men economisch niet haalbaar. En zo vrees ik, dat juist de goedwillende Surinamer in Nederland tussen de wal en het schip valt, omdat niemand bereid is hem de kans te geven, zichzelf te bewijzen. Ik geloof, dat dit een vorm van discriminatie is, die door onbegrip voor het anderszijn van de Surinamer ontstaat. Is dit voldoende? U hoeft het er niet mee eens te zijn, maar volgens mij is het wel de waarheid.

x Typisch vond ik Uw opmerking: "het is o.a. niet de geur, die iemand afstoot". Ik ben van mening, dat er toch wel afstoting resp. aantrekking is tussen de mensen, wanneer het hun lichamelijke geur betreft.

- Moeilijke vraag om deze hier publiekelijk netjes te beantwoorden. (Hilariteit) Laat mij het zó stellen: Ik ben mij ervan bewust, dat de reuk, de geur dus, op aarde inderdaad wel aantrekking en afstoting op allehand terrein kan teweegbrengen. Aan de andere kant ben ik mij ervan bewust, dat een neger, die gewoon de kans krijgt om zich schoon te houden, niet stinkt. Maar vele mensen zeggen, dat DE neger stinkt. Anders gezegd: wanneer die arme man toevallig even getranspireerd heeft, dan wordt het aan zijn rás geweten en bij een ander aan de temperatuur. En dát vind ik onjuist. Ik geloof dus, dat bij een persoonlijke hygiëne die gelijk is, ook de geurafgifte ongeveer gelijk is. En dat degene, die zich dus gaat richten op die geur speciaal, dat hij dat - wanneer dat niet met sexuele oogmerken is althans - ten onrechte doet. Is dit voldoende?

x Ik kwam eigenlijk op die vraag vanwege het westerse overgeleverd instinct, dat min of meer toch is blijven hangen.

- Nou, nee, nee.

x Maar de Inlander zei vroeger altijd, dat de Hollander stonk.

- De Hollander stinkt ook.

x Die ruiken naar lijken, zeiden ze dan.

- Nou, dat is niet waar. Maar Hollanders die ruiken enigszins in hun uitwaseming - als ze zich niet goed schoonhouden - naar een overdaad van zuivel, die lichtelijk bedorven is. (grote hilariteit) Voor de Hollander is dat inderdaad waar en zou je dus voor iedereen een specifieke geurvergelijking kunnen maken. Maar ik geloof, dat je je moet realiseren, dat die geur op zichzelf de aantrekking of afstoting niet bepaalt. Het is doodgewoon een kwestie: je mag wel snuffelen, maar dat is kennismaken. U kent die geschiedenis van die twee hondjes toch wel? Die zagen twee mensen elkaar kussen in het park en zeiden tegen elkaar: wat een stomelingen, die weten niet eens, waar ze moeten snuffelen. (Hilariteit). Ja, ik heb dat verhaal even van het medium gestolen, maar het past fijn in het betoog. En als hij het soms vertelt, lach dan toch maar.

Maar, wat ik zeggen wilde: dat de geur dus voor persoonsdefinitie kan dienen, is waar. Wanneer je zegt: ik wéét, dat die of die in deze ruimte is, dan denk je heel vaak, dat is intuïtief. Het is donker, ik kan niets zien, ik voel niets, maar toch weet ik het. Heel vaak ruik je het, maar je weet niet, dat je het ruikt. Er is inderdaad een geurdefinitie mogelijk. Dat ontken ik ook niet. Wat ik ontken, dat de geur op zichzelf tot ressentimenten aanleiding geeft. Dat gebeurt pas, wanneer de geur met een dreiging geassocieerd is.

x Er bestaat toch ook helderruikendheid, net als helderziendheid of helderhorendheid?

- Neem mij niet kwalijk. Men kán dus geuren ruiken, die er niet zijn, dat is inderdaad waar. Maar dat is een suggestieve autosuggestie een proces, waarbij de geur dus niet in feite aanwezig is. Dat moeten we er dan wel even bijzeggen, want anders zegt U: nou, nou, helderruikendheid? De geest die geurt ook al! En dat is niet het geval.

x Mag ik in dit verband nog vragen: hoe komt het, dat je vrijwel altijd kunt voelen, als je op een stoep staat en je belt aan een huis aan: er is niemand thuis. Je zegt: ik bel wel, maar er is niemand thuis.

- Dat is veelal, dat men het afwezig zijn van de uitstraling constateert. Maar U kunt zich ook wel eens vergissen.

x Inderdaad.

- En dan blijkt dus, dat U denkt voor een leeg huis te staan, maar het zijn alleen mensen, die niet aanwezig zijn, dus mentaal niet actief zijn op dat ogenblik. En dan is er nog een laatste mogelijkheid en dat is de vreemde echo, die een gesloten gang oplevert, als er gebeld wordt. Wanneer alles dicht is, neem je automatisch aan: er is niemand thuis. Wat dat betreft gelooft men in de open deur, hoewel hij in feite niet zoveel uit schijnt te halen.

x Dan heb ik hier de vragen buiten het onderwerp.

- Had nog iemand iets binnen het onderwerp te vragen?

x Ja, ik wilde nog even doorgaan op die vergelijking, die U zo juist gebruikt, over (onverstaanbaar) .. uit die vergelijking werd namelijk de conclusie getrokken, dat de kleinere groep als zodanig een macht vormt maar eigenlijke deze macht helemaal niet wil en uiteindelijk, wanneer een bepaalde groep naar macht streeft, toch in handen van een enkeling komt. Vanwaar dan eigenlijk dat democratiseringsproces, waar ik overigens zelf achter sta, wat overal zo, nou ja, de trend is, zeker in de studentenwereld?

- Ja, misschien vindt U, dat ik erg orthodox en ouderwets ben, wanneer ik zeg, dat een democratiseringsproces, althans een zogenaamd democratiseringsproces, zoals het zich bij U afspeelt, in feite slechts dient om aan de machtsbehoefte van enkelingen ten goede te komen en de onverantwoordelijkheid bij anderen aan te moedigen. En dat geldt zeker niet alleen voor de studentenwereld. Wanneer U nagaat wat de basis is van die democratisering, dan ontdekt U steeds, dat er mensen zijn, die zichzelf door willen zetten, die, om dat te kunnen doen, zich vereenzelvigen met een bepaald ideëel denken, waar ze vaak ~~men~~ in de praktijk zelf heus niet zo ontzettend mee weglopen - hè, dat is altijd goed voor de anderen - en dat deze mensen dan anderen meeslepen in het idee en dat zij daarmee voor zich dus een machts-onderhandelingsbevoegdheid en dergelijke proberen te verwerven. Dat is heel curieus. Dat vinden we overal. Dat is in het onderwijs, dat is in het zakenleven. Men wil dus éisen. En zodra men eisen kán en die eisen kan afdwingen op welke wijze dan ook, heeft men zich de sterkere getoond. En dat is een enorme bevrediging. Want er zijn mensen, die willen minister-president worden, niet omdat ze het graag doen, maar alleen, omdat ze dan méér zijn dan een ander en kunnen zeggen tegen meer heuvelachtige figuren: zie je wel, ik heb het óók gehaald!

Binnen het onderwerp nog verder iets? Goed, dan gaan we naar buiten.

x Is er na de dood van mens en dier ook nog contact mogelijk tussen deze twee wezens, die op aarde nauw verbonden waren? of gaan alle dieren naar een eigen sfeer?

- Er bestaan geen afzonderlijke hokjes in het hiernamaals, beter gezegd in de minder stoffelijke dimensies van Uw bestaan. Een dier echter bezit over het algemeen minder bewustzijnsinhoud dan een mens. Ik zeg: over het algemeen, hoor, niet altijd dus. In dat geval zal dus de uitingsmogelijkheid van het dier aanmerkelijk sneller zijn uitgeput in de sfeer dan van de mens. Nu zijn er bepaalde dingen, die dat patroon kunnen doorbreken en een van de meest belangrijke is werkelijke genegenheid. In feite is het een jezelf met een ander geheel of ten dele identificeren. Wanneer je je daarmee één gevoelt, of je nu een dier bent of niet, dan zul je dus de ander als een soort magneet tot je trekken, terwijl je ook zelf voortdurend geneigd bent, je in de richting van die ander te oriënteren. In dergelijke gevallen kunnen dieren in de sferen aanmerkelijk langer dan normaal bewust bestaan en zijn dus ook de ontmoetingen, waarover U spreekt, wel degelijk mogelijk. Maar U moet niet denken, dat het dus zo is: er is een hondenhemel en een poezenhemel en een konijnenhemel en een geitenhemel en dan had U er waarschijnlijk nog een hel bij willen hebben ook voor al die soorten, zo is het dus niet. Maar Uw bewustzijn bepaalt Uw contact in de sferen en dat betekent dus, dat het bewustzijnsniveau in feite de sfeer bepaalt, dat is de wereld, waarin je contact hebt en die contacten bepalen je concept van de wereld. Als zodanig ontstaat dus een wereld, waarin je schijnbaar geïsoleerd leeft tot je bewustzijn in staat is, om nieuwe impulsen op te nemen, dan wordt die wereld groter en krijgt dus andere betekenis, ofwel, je niet in staat bent om verder te gaan en voor een mens betekent dat meestal een incarnatie. En voor een dier geldt dus ongeveer hetzelfde; als het dier echter contact heeft, op welke wijze dan ook, met een mens op grond van een werkelijke genegenheid, dan komt het daardoor tot een beleven van een deel van de menselijke sfeer. En dit betekent, dat het zich onttrekt aan de beperkingen, die normaal dierlijk in het bewustzijn bestaan in het geestelijk leven. Is dat voldoende?

x Incarneren dieren ook?

- Ja, wat dacht U dan?

x Ja maar, ik bedoel, is er een mogelijkheid, dat een dier uiteindelijk in een mens incarneert of is dat niet mogelijk? Blijft het altijd dier?

- Oh, dat komt heel vaak voor. En als U rond U kijkt, hoeveel slangen lopen er niet rond, zwijnen, varkens, beren, egels, uilen, vossen. Uw spraakgebruik zegt het al. (Hilariteit). Heus, een dier kan als mens incarneren. Maar het behoudt dan, zeker in de eerste incarnatie, een aantal van zijn zeg maar dierlijke concepten. En die concepten moeten langzaam dus vervangen worden door het contact met de wereld, door verdergaande bewustzijnswaarden.

x Is er op deze wereld ook een typische overgangsgroep tussen een mensenras en een dierenras? Stenen tijdperk of zo?

- Nee, nee, nee. Ik zou zelfs zeggen, dat op het ogenblik dus - maar dat ligt ongetwijfeld ook aan de mogelijkheid, - dat het aantal geïncarneerde dieren onder de mensen aanmerkelijk groter is dan in het stenen tijdperk.

x Hm, een grappig standpunt!

- Een grappig standpunt, waarom?

x Nou, ik snap het eigenlijk niet.

- U snapt het niet? Nu, moet U een goed luisteren. Er komen steeds minder dieren op de wereld. Dus steeds minder dierlijke zielen hebben een incarnatiemogelijkheid in het dierlijke. Ze moeten dus óf naar een andere vorm gaan zoeken óf ze kunnen soms, via via zelfs, een beetje contact krijgen met een menselijke sfeer en zich bewust worden van de mogelijkheden van een menselijk lichaam.

En als ze die kans zien, dan denken ze: nou, laten we dan dát maar doen. Als ik mijn eigen ideale ras niet meer kan krijgen, zo redeneert een dier meestal, dan zullen we dat zwakke wezen maar nemen, dan lééf ik in ieder geval weer. En dan worden ze als mens geboren. En later denken ze, net als alle andere mensen, dat een mens veel meer is dan alle anderen.

x 'k begrijp het.

- Maar ja, Laten we nou eens aannemen - het gebeurt niet, hoor - maar, laten we nu eens aannemen, dat een vlo, bij wijze van spreken, incarneert als mens. Dan is het heel waarschijnlijk, dat hij later kampioen springer wordt, op de een of andere manier (grote hilariteit). 'n Beetje een grapje, maar gelijktijdig een vergelijking, waar U misschien over na kunt denken.

x Is er in Uw sfeer ook nog muziek te beluisteren, of is dit alleen mogelijk voor geesten, die het verder geschopt hebben?

- Nu, onder hartelijke dank voor het verleende compliment, moet ik opmerken, dat je ook bij ons iets kunt beleven, 'wat U muziek zoudt noemen. En ik behoor niet meer tot die geesten, die dan meteen met de muziek meegaan. Een geest, die muziek kent, namelijk, beleeft harmonieeën en naarmate die harmonieën een meer algemeen karakter krijgen, zijn ze vergelijkbaar met zeg maar symphonische muziek in Uw wereld. En wanneer we daarbij een harmonie met Uw wereld hebben, dan hebben we zelfs moderne muziek, want dan zitten er heel veel dissonnanten in. Voldoende? Ja, niet dat ik zeg, dat Uw wereld alleen maar dissonnanten oplevert, hoor. Ja, de disharmonie op Uw wereld is nogal groot, ja. En wanneer we die dan in onze harmonie verwerken, dan krijg je soms in zo'n beleven - ja, ik zit nu even te vertellen over wat voor mij dan wel eens gebeurt, hoor; als je 't niet belangrijk vindt, dan roep je stop, dan ga ik verder met wat anders-

maar dan zit je eigenlijk zo met je eigen bewustzijn en daardoor raak je afgestemd. Het is net of er een paar mensen beginnen te zingen weet U wel? En dan denk je: ja, maar daar hoort toch iets bij en dan aanvaardt misschien iets, wat je ligt - noem het een grondtoon of wat anders - en dat is dan een groot orkest en daar ga je allehand klanken en tonen, verschillende stralen, krachten, die ga je daarin meebeleven, dat wordt dan het orkest en dan denk je aan die mensheid en die wereld en dan krijg je ineens een dissonnant, een fél contrast-accord. En dán vraag je: hoe kan ik dat oplossen. En dan blijkt dus, dat je een schijnbare disharmonie door erkenning van hogere waarden tot een slot van je beleving komt met een enorm mooi accord in majeure. Dan groeit dat samen eigenlijk. Kan heel mooi zijn. Goed, hadden we nog iets anders?

x Wat weet U van Bô Yin Râ en zijn: "Het Boek van Gene Zijde"?

- Ik weet er nogal wat van, ja. Laten we het zó zeggen: zoals alle mede uit de geest ontstane openbaringen omvat het vele wijsheden, vele waarheden, vele misinterpretaties en enkele klaarblijkelijke onjuistheden. En daarmee heb ik geloof ik een oordeel gegeven over datgene, wat voor U belangrijk is. Goed. Hebben we nog wat anders? Vindt U het genoeg?

x Kunt U iets zeggen over erfelijkheid en intelligentie? Het is nogal een rotzooi op het ogenblik, sorry.

- Nu, ik zou zeggen, dat intelligentie volgens de huidige meting daarvan - en dat is een heel belangrijk punt - een kwestie is van erfelijkheid en vooral van die factoren, die de sterkte van je geheugen bepalen. Want U moderne intelligentie is in feite niets anders dan een goed gebruiken en beheersen van uitgebreide geheugenmogelijkheden. Ik hoop niet, dat U mij dat kwalijk neemt. Maar vele mensen, die volgens Uw maatstaven niet intelligent zijn, zijn intelligenter dan degenen, die hen meten, omdat ze een veel flexibeler aanpassing hebben ten aanzien van de wereld en daardoor, zij het niet zo met feitenkennis, maar intuïtief reagerend, vaak tot betere resultaten komen dan de Jantjes-Precies, die het allemaal precies weten.

Dat moet U mij dit niet kwalijk nemen, dat ik dat zeg. Maar erfelijkheid moet U zich zó voorstellen - een kennis van mij heeft ook pas zo'n soort vraag gehad, daar zal ik maar wat uit stelen: Je hebt dus in de ei-cel, zaad-cel een zeer ingewikkelde moleculaire structuur. Daar zijn een heel aantal moleculen bij elkaar tot een soort reuzenmolecuul gevormd. En daarin zijn dus die samenstellingen zodanig dat ze bij cel-deling de aard van de cel, de mogelijkheden van de cel bepalen. Nu komt dat stelletje bij elkaar, nietwaar, zaadje ontmoet eitje, ze zeggen ei-ei, laten we beginnen. En dan kijken ze: wat hebben we samen. Wat we allebei hebben, dat doen we in ieder geval. En wat heb jij nou nog aan extra's en wat heb ik nou nog aan extra's en hé, die dingen zijn tegenstrijdig, laten we die er maar meteen uitgooien. En zo blijft er dan een restant over, dat dus als grondeigenschap, als mogelijkheid in dat lichaam komt. En zo ontstaat dus een lichaam, dat bepaalde eigenschappen heeft, b.v. goede geheugeneigenschappen, gevoel voor ritme, snelle reactiemogelijkheid, grote zelfbeheersing, maar net zo goed, wat men luiheid noemt, of ijver. Weet je, ijver, dat is dus eigenlijk een vorm van zenuwlanding, zenuwprikkeling door een bepaald intern evenwicht, waardoor je dus zoudt kunnen zeggen, dat degenen, die werkelijk te ijverig zijn, zenuwlijders zijn. En degenen die lui zijn, zijn dat ook, door middel van een afscheiding dus. Wanneer ze nu die luiheid gebruiken om níet te werken, dan zijn het dus negatieve figuren. Maar wanneer ze hun luiheid gebruiken, om met zo weinig mogelijk moeite te doen, wat nodig is, dan zijn ze eigenlijk rationalisatie-experts. En dat danken ze dan ook aan hun erfelijkheid.

U zult dus begrijpen hieruit, dat vele eigenschappen in het lichaam kunnen worden overgedragen. Maar U vergeet één ding erbij. En dat is, dat de ontwikkeling ervan sterk bepaald wordt door het milieu, dus door de wereld, waarin je leeft, de opvattingen van die wereld, de mogelijkheden, die die wereld je geeft plus nog eens een keer, door je eigen behoefte, om iets te zijn in die maatschappij of wereld, waardoor je zekere gaven wél en andere niet gaat ontwikkelen, terwijl je ze wél hebt. En ten laatste zou ik zeggen, maar zeker niet ten leste, door de afdruk van behoeften, die de geest, ook mede in het onderbewustzijn eigenlijk heeft verankerd, dus een soort onderbewuste drijfveer, waardoor je bovendien nog eens wordt aangezet om met bepaalde van die gaven méér te doen dan met andere. En zo ontstaat dan een mens.

Een werkelijk intelligent mens is iemand, die begrijpt, hoe beperkt hij is. Over het algemeen denken degenen, die denken, dat ze intelligent zijn, dat ze praktisch onbeperkt intelligent zijn en dat bewijst, dat ze wel een hoog I-Q hebben, maar nog geen intelligentie.

Nu nog één vraag en dan gaan we sluiten.

x In hoeverre breng je die intelligentie, die je op deze aarde had, mee in een volgend leven?

- Die intelligentie breng je níet mee maar wel de ervaring. Het bewustzijn dus, wat je hebt opgedaan - en dat is niet te meten met stoffelijke maatstaven, maar dat is een kwestie van evenwichtigheid, geestelijke evenwichtigheid plus response-mogelijkheid ten aanzien van andere entiteiten - dát bepaalt je wezen, het bepaalt je incarnatiekeuze, zoals het bewust is en het is dát, wat je dus ook, vanaf het ogenblik, dat je als het ware beslag legt op een wordend lichaam, voortdurend probeert te infiltreren daarin, zodat het als een soort eigenschap wordt vastgelegd. En zodra je je dus één gaat voelen met dat lichaampje, probeer je dus ook alle impulsen in overeenstemming daarmee tot uiting te brengen. Is dat voldoende? Nu, dat was de laatste dan en gaan we sluiten.

Ja, dat is zoiets. Er is eens iemand begonnen met een improvisatie. Ja, dat is op het ogenblik geloof ik, sedert de eerste keer dat ze daarmee begonnen zijn 58 jaar geleden. En sedert dien is dat steeds meer in zwang gekomen. Daarom zal ik het ook maar doen. Geeft U mij maar drie woorden.

Sleutel. Verdraagzaam. Kundalini. Saturnus.

Wel. Ik zou zeggen: Wanneer U verdraagzaam wilt zijn, moet U niet de Kundalini zien als de sleutel tot de krachten van Saturnus. Want dan explodeer je. Ja, dat gebeurt wel meer. Maar goed.

Saturnus, de gehoornde rechter en beul
 Die vanuit zichzelf toch heul
 Geeft aan hen, die zoeken naar werkelijkheid.
 Want in alle verdraagzaamheid
 Laat hij je gaan en bestaan
 En doet je je eigen waarde proeven
 Hij doet je ervaren, dat wat je bent
 Zodat je jezelf en je wezen erkent
 Als een sleutel tot beter begrip.
 Dan zoek je naar macht en naar licht
 En naar kracht
 Dan wordt het slangenvuur gewekt
 En ziet, de mens ontdekt
 In zichzelf de replica van Kosmos' stromen
 Vereend met Al en met het Al
 Herleid weer tot zijn eigen zijn
 Lijdt hij de pijn
 Waartoe Saturnus hem nu voert
 En zo, in 't diepst van zich beroerd
 Zoekt hij de sleutel van zijn werkelijkheid
 En vindt die in verdraagzaamheid.
 Die tot een ware liefde voert
 Waarbij de mens de mens aanvaardt
 En niet meer eisend hem beroert
 Maar slechts erkent als werkelijkheid
 Dat, wat hij is, in deze tijd
 En in de eeuwigheid
 Waarin zich 't licht van al ontplooit.

Had U waarschijnlijk niet gedacht, he, met die onderwerpen. Maar het is altijd gemakkelijk. Moet U goed onthouden. Wanneer iemand je een kapstok geeft - en dat heft U nu gedaan, met vier haken zelfs - dan kun je daar je jas, je hoed en je das aan hangen. Ik heb mijn gedachten opgehangen aan Uw woorden en ik hoop daarmee één ding duidelijk gemaakt te hebben:

De sleutel tot de werkelijkheid, dat is juist het ondergaan van de gevolgen van wat we zijn, wat we doen. Het is onze aanvaarding van de wereld, waarin we bestaan en wat ze voor ons betekent en hoe ze voor ons verandert. Want deze dingen tezamen, die we moeten leren verdragen, deze rechterlijkheid, dit soms saturnale spel van het onbegrepen, confronteert ons met het diepst van ons wezen en met de kracht, die we daarin bezitten.

Zo, nou heb ik natuurlijk weer gezondigd, want ik heb er nog een lesje aan verbonden. Maar ja, wie het niet wil horen, die moet maar denken: 't is niet gesproken. En wat de anderen betreft, ik hoop, dat U er iets voor Uzelf in vindt. Want U kunt vaak veel meer dan U denkt, wanneer U eerst aanvaardt, wat U bent, en wanneer U zich daarbij beroept op de kracht, die in U leeft.

Zo, en nu allemaal verder: goeden avond. Het was mij een genoegen, ik hoop, dat het wederzijds was. Als het niet zo is, hoeft U het mij niet te vertellen. Tot ziens.